

Pasvalio Mariaus Katiliškio bibliotekos konkursui

Monika Nakvosaitė

Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos 4f klasės mokinė

Žmonės, su kuriais gera (M. Katiliškio romanas „Užuovėja“)

Rašinys

Kiekvieną dieną praeinu pro Pasvalio Mariaus Katiliškio viešąją biblioteką. Niekada nekilo mintis stabtelti ir pagalvoti: o ką šis žmogus padarė, kad jo vardu pavadinta rajono biblioteka? Dabar žinau, kad šis kūrėjas yra susijęs su mano gimtuoju miestu. Antrojo pasaulinio karo metais Marius Katiliškis dirbo Pasvalio bibliotekoje, čia, Pasvalyje, susipažino su pirmąja žmona, taigi čia pažino pirmąją meilę. Tačiau rašytojui teko pasitraukti iš Lietuvos į Čikagą. M. Katiliškis garsus kaip trijų romanų – „Užuovėja“, „Miškais ateina ruduo“ ir „Išėjusiems negrįžti“ – autorius. Jo kūrinuose aprašomi kaimo žmonės. Romanu „Užuovėja“ M. Katiliškis užfiksuoja valstietišką gyvenimo sampratą. Šio rašytojo kūryboje yra išaukštinamas senosios kartos žmogus.

Jau įžanginėje novelėje „Lietus“ pristatomas kaimo senolis Vaitiškis, kuris yra ir novelės „Kaitra“ pagrindinis veikėjas. Vaitiškis – ramus, aplinkui besikeičiantį pasaulį stebintis žmogus. Jo gyvenimo suvokimas visiškai skiriasi nuo jauno žmogaus. Senolis stebi rytinę gamtą – rasą, apgaubiančią visą žemelę aplinkui, išsprogusius pumpurus. Susimąsto ir apie kapelius, tačiau, blogas mintis nuvijęs į šalį, žmogus „plaukia“ mintimis toliau, nesikrimsdamas dėl senatvės, besibaigiančio gyvenimo. Senoliui atrodo, kad viskas greitai ir nepastebimai lekia, keičiasi, ir tai yra natūralu.

Prisimenu, kaip aš leisdavau vasaras pas savuosius senelius. Dažniausiai mūsų būdavo daug – aš ir dar mano keturios pusseserės su pusbroliu. Taigi visa krepšinio komanda... Senoliai keldavosi auštant, o mes, vaikai, žinoma, dar ilgai vartydavomės lovoje. Pamenu, pažvelgusi pro langą, nuolat juos išvysdavau, dirbančius priešais namą esančiame sodelyje. Sunku man būdavo tada suprasti, ko jie taip anksti keliasi. Tačiau dabar suprantu, jog jiems darbas – tai nusiramimas, džiaugsmas, atgaiva. Senas žmogus myli gamtą, suvokia jos trapumą, jaučia teikiamą džiaugsmą ir gyvena gamtos ritmu. Atėjus vakarui, mano senelė ilgai sėdėdavo ant suoloelio, esančio šalia tvenkinio.

Išlėkdavau į lauką ir kviesdavau į vidų eiti, tačiau ji paprastai, ramiai atsakydavo: ne, dar pasėdėsiu. Neretai ir aš prisėsdavau šalia jos. Abi tylėdavome, kol ji pirma pakildavo nuo suoloelio, o jai iš paskos ir aš.

Taip būdavo vaikystėje. Bet ir dabar man visada yra malonu, jauku, miela būti šalia savųjų senučiukų. Kai esu kartu su jais, jaučiu didžiulę ramybę. Todėl nepaprastai smagu pabėgti nuo miesto ir atsidurti kaime, pabūti kartu su mielais seneliais. Apkabinusi senelį, močiutę, jaučiu ramybę ir nepaprastą jaudulį, virpulį širdy. Gera pabūti ramiai, niekur neskubėti, nelėkti, pabūti su savimi. O jų sodas man kaip rojaus kampelis...

Vaitiškis su Antanuku (novelėje „Lietus“) – lyg aš ir mano seneliai. Dvi kartos. Senas ir jaunas žmogus. Vaitiškiui laikas bėga greitai, o Antanukui ne. Vaitiškis mano, jog Antanukas labai greitai užaugo, pasikeitė. Antanukui Vaitiškis visiškai nepasikeitęs.

Novelė „Polaidis“ vadinama aukščiausia romano gaida, nes čia vaizduojamas ypač gražus senosios kartos žmogus Juozapas Dryža. Manau, M. Katiliškiui žmogus yra gražus savo mąstysena, poelgiais, savo patirtimi, gyvenimo suvokimu. Senas žmogus yra mąstantis žmogus. „Polaidyje“ kalbama apie ramų žmogų, visai nebijantį mirties. Manychiau, tas žmogus yra dvasiškai stiprus. Gal jo gyvenime jau tiek visko buvo, jog jis nori džiaugtis likusiomis dienomis ir ramiai laukti mirties, kuri ateis neišvengiamai.

Marius Katiliškis senosios kartos žmogų išaukština, sutapatindamas jį su gamta. Senas žmogus tarsi filosofas, gėrio ir taikos sergėtojas. Tai žmogus, turintis daug patirties, todėl ir gyvenimą suprantantis kitaip nei jaunas žmogus.